ամենուն ծանօթ է։ Եւ այս անկէ առաջ կու գայ որ արիւնը՝ թէ նուրբ շնչերակներէն և թէ նուրբ երակներէն ելլելով մէկ մէկու կը խառնուի և կ'ըլլայ այն կարմիր արիւնը որ կը տեսնես։ Սոյնպիսի տեսակ խառնուրդն է դարձեալ որ ամէն վէրքէ կը վազէ, մեծ եղեր է վէրքը կամ պզտիկ, և ասոր պատճառաւ է որ մարդիկ համաձայն կ'ըսեն թէ արիւնը կարմիր է, որ ըստ ինքեան անանկ չէ, ոչ երակաց արեանը նկատմամբ և ոչ շնչերակաց։ Առջինը սև է, ինչպէս կրնաս ստուգել, թէ որ սիրտ ընելով դիտես մէկու մը վրայ՝ որմէ երակահատութեամբ արիւն հանեն։

Այդպիսի առթի մէջ միշտ երակ մըն է որ կը բանան. և շնչերակաց վրայ ըսածներէս դիւրաւ կրնաս պատճառը իմանալ։ Կը տեսնես այն ատեն որ խայթուածքէն սև կարմիր գոյնով ցայտուածք մը կը նետուի, որ շատ աւելի սև է քան թէ կարմիր. այս է երակային արիւնը։ Բայց երբ դիպուածով շնչերակ մը կտրուի, մէջէն ելածը բոլորովին տարբեր է, վարդագոյն արիւն մըն է այն, փրփրալից, գրեթէ նման կաթի՝ որուն մէջ կարմիր գոյն հալեցուցած և գաւազանիկներով զարկած ըլլան. և ասոր ահա շնչերակային արիւն կ'ըսեն։

Չկայ աւելի դիւրին բան, ինչպէս կը տեսնես, քան շնչերակ մը երակէն որոշել. շատ է մէջի բովանդակածը դիտել։ Երբ արիւնը մեր գործարանաց մէջ կը հասնի որ զանոնք սնուցանէ, շնչերակային է. երբ զանոնք սնուցանելէն ետև՝ կ'ելլէ մէջերնէն կ'երթայ, երակային փոխուած կ'ըլլայ։ Ի՞նչ ընելու կ'երթայ արդեօք սրտին մէջ, դէպ ուր ճամբայ կ'ելլէ։ Նոր մղում մը գտնելու կ'երթայ որ զինքը թոքերը ձգէ, ուր տեղ նորէն շնչերակային կը փոխուի. որ ըսել է գործարանները նորէն սնուցանելու կարող կ'ըլլայ։ Այս բանիս մէջն է շրջագայութեան բոլոր գաղտնիքը և պատճառը։

Այդ բանը շուտով կը զուրցուի, սիրելի օրիորդիկ, այլ ես գրաւադիր կ'ըլլամ որ դու բան մը չես հասկընար ատկէ։ Մի՛ ամըչնար ատոր համար։ Կարելի չէ ատկէ բան մը հասկընալ քանի որ չենք սորված թէ շնչառութիւնը ինչ է, և այս պատճառաւ հարկ է այս արգելքին առջին տեղիք տանք։

Ուրեմն յաջորդ անգամուն կը թողունք ձեռք զարնել սննդառութեան այս երրորդ մասին. և եթէ առջի երկուքը քեզ զբօսեցուցեր են, կը յուսամ որ այս երրորդը քեզ չձանձրացնէ։

Կը շարունակուի:

ԶԳԻՆԻՆ ՀԷ՛ՆՑ ԽՄԵՑԷՔ ՈՐ ԶԱՌԻՒԾՆ ՍՊԱՆՆԷՔ

Թագաւոր մի հրաման արար նաիպներացն[1], թէ ամեն նաիպն օր մի զիմ որդին 'ի պատիւ տարէք։ Եւ տանէին։ Եւ մէկ օր մէկ նաիպն 'ի տունն տարաւ, և յերիկունն եբեր 'ի դուռն 'ի ներս երաց[2], և գնաց։ Եւ որդի թագաւորին խիստ գինով էր. և 'ի բաղի[3] ելաւ, և գինին 'ի վրան շրջեցաւ. և անկաւ 'ի ցւիցքն[4] 'ի վայր և մեռաւ. և մէկալ օրն գտին մեռեալ։ Եւ թագաւորն հուքմ[5] արար, թէ 'ի յիմ իշխանութիւնս՝ ինչ որ այգի կայ՝ զամեն քակեցէք, և զկարասնին կոտորեցէք. — և արարին այնպէս. — զի կորստեան որդւոյ իմոյ եղև (պատճառ)։ Եւ այրի կին մի մէկ որդի ունէր. զիւր հնձանն փլուց, և զգինին պահեց. և յամենայն վաղըննէ և յերիկունն՝ 'ի վերայ հացին մէկ երկու թաս կու խմէր որդին։ Եւ գիշեր մի 'ի դուրս ելաւ, և զթագաւորի զառիւծն սպանեց։ Եւ թագաւորն վաղիւն կանչեցոյց, թէ Զիմ առիւծն՝ ով որ սպաններ է՝ թող գայ որ խալաթեմ[6]։ Երեկ[7] այրի կինն և որդին. հարցաւ

1 Իշխան, պաշտօնեայ։
2 Ըրաւ։
3 Խաղալու, պարելու։
4 Տանիք, երդիք։
5 Հրաման։
6 Խիլաթ, պատուոյ զգեստ հագցընել։
7 Եկաւ։

Թագաւորն, թէ ի՞նչխի կարացար զիմ առիւծն սպանել։ Եւ ասաց մայրն, թէ Գինով եմ սնուցեր. և ասաց զպատճառն։ Եւ հրաման արար Թագաւորն, թէ Այգի տնկեցէք. ապա զգինին հէնց խմեցէք՝ որ զառիւծն սպաննէք. չիխմէք հէնց՝ ինչ իմ որդին եղաւ։

ԽԻԿԱՐ

ՄՐՋՆԱԿԵՐ ԱՐՋԸ

Այս կենդանւոյս շատ անյարմար կու գայ արջ անունը տալ, որովհետև Անատամնի[1] ըսուած կենդանեացդասուն կը վերաբերի. սակայն Գերմանիա ասանկ անուն տուած են ասոր։

Անատամնի ըսուած կենդանեաց դասն շատ զարմանալի ու կերպ կերպ է։ Ըստ մեծի մասին Պրազիլ կը բնակին. և լայնառնգունք կապկաց հետ՝ այն երկրին կենդանեաց գլխաւոր յատկութիւնը ներկայացընող կենդանիք են։

Եւ յիրաւի, յամբագնացը, Թալթուն և մրջնակեր արջը, այն կոյս անտառներուն բնակիչքն են, որ Ամազոնեաց և Օրենոք գետերուն երկու կողմէն, շատ

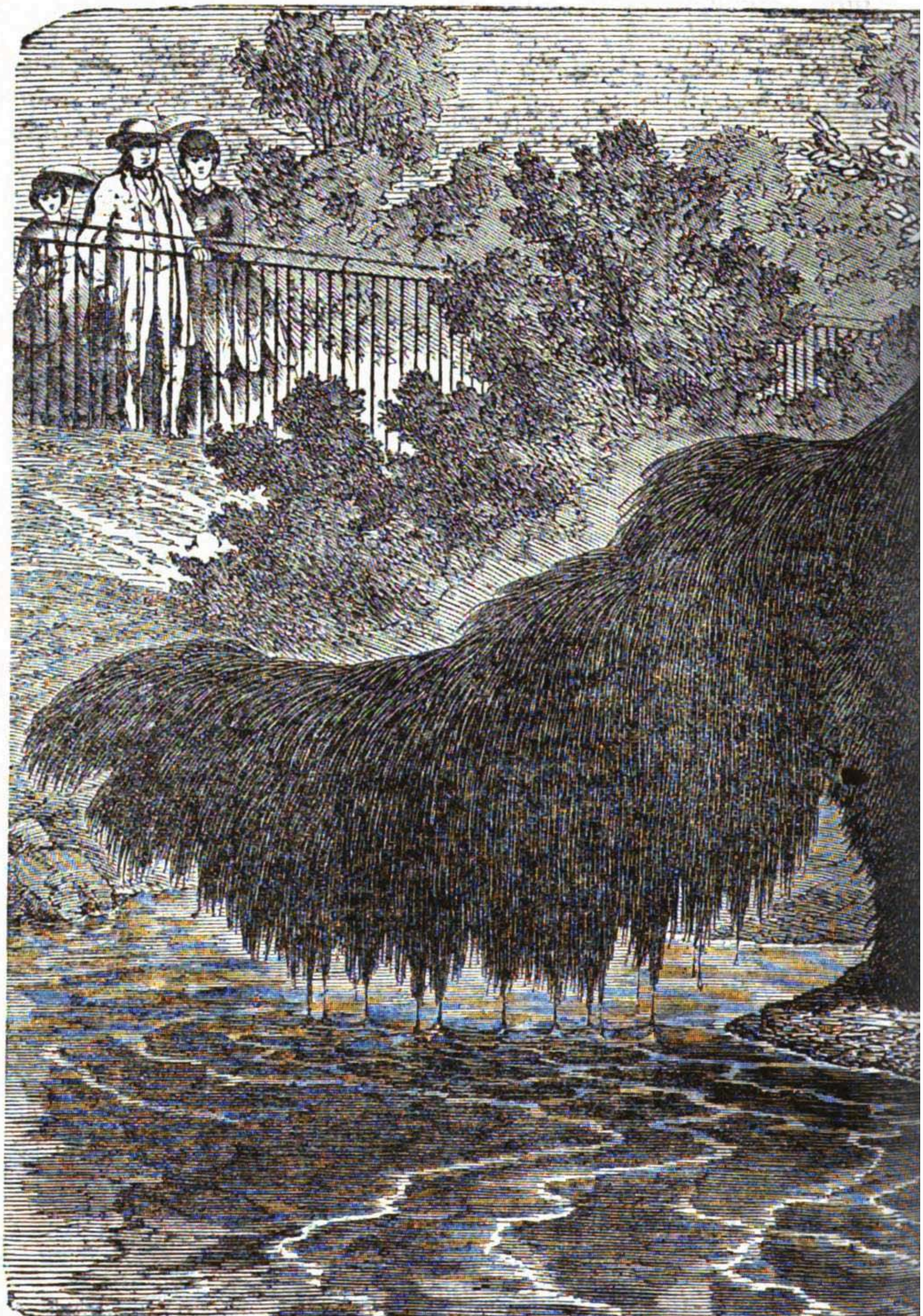

ՄՐՋՆԱ

մը հարիւրաւոր քառակուսի մղոն միջոց գրաւած են։ Եւ այս կարգի կենդանիներէ, որչափ ծանօթ է մեզի ցայսօր,

1 Անատամունք անոր համար կ'ըսուին որովհետև կամ ըստ մասին և կամ բոլորովին զուրկ են ակռաներէ։ Նախաջրհեղեղեան անատամունք շատ մեծահասակ կենդանիք էին. ինչպէս էին մեծագազանը (Mégathèrium) և տատասնատեղը (glyptodonte)։